

СВІТ ЯК СИТУАЦІЯ

Мотто: Світ змінити не можна, але ситуацію – можна.

Після занепаду архаїчного та середньовічного укладу життя, які засновувалися на чіткій ієрархії, як суспільній, так і космічній (античний космоцентризм та християнський принцип «як на небі – так і на землі»), людина більше не бачить себе включеною в структури, які незалежні від неї. Суспільство, держава тощо не є сутностями, які створені Богом, вони не існують незалежно від людей, а, навпаки, створені ними. Взагалі, все що відбувається у світі є результатом людської діяльності, а не якихось «потоїбічних» чи «вищих» сил. Світ, внаслідок людської діяльності, постає як динамічний, постійно змінний. Людина стає вихідним пунктом осмислення світу, його діячем та відповідачем. Відношення «людина-світ» може бути різним, в залежності від того, як розуміють людину, а не світ. Але, в першу чергу, людина – це істота, яка творить світ навколо себе та змінює його.

Такі глобальні зрушення у відношенні «людина-світ» стали можливими завдяки переходу від міфу до логосу (Кессіді), а пізніше, у Новий час, від логосу до раціо. Прийнято вважати, що латинський переклад грецького поняття «логос» є буквальним, а саме: логос = раціо = розум. Але, це не так. Раціо, швидше, є розсудом (розсудком, глуздом), ніж розумом. Для переходу від логосу до раціо характерне явище «розчаклування» світу (Вебер, Гайдегер, Адорно, Горкгаймер). Розчаклування за допомогою науки й інституціоналізованої релігії було спрямоване, в першу чергу, на подолання анімізму, тобто того світосприйняття, згідно якого увесь світ постає як живий, цілісний організм, в якому все пов'язано з усім. Розчаклування світу супроводжувалося поширенням фізикалізму, який пояснює усі явища з погляду фізики, яка визнає лише механістичне пояснення. Інші важливі наслідки переходу від логосу до раціо – це людиноцентризм та раціоналізація світу.

Поняття світу звучить надто абстрактно, загально. Що таке світ? Звичайно, що це не Всесвіт з його галактиками, зірками й чорними дірами, бо сучасна людина вже не дивиться на небо, як Кант, щоб дивуватися. Вона не сприймає себе як «космічну істоту». Світ зводиться до повсякденного світу,

різновидами якого є «життєсвіт» (Гусерль) і «тут-буття» (Гайдегер), або до «ситуації» (Сартр), а людина звужує себе до «точкової самості» (Тайлор), атомістичної самості.

Відомо, що людина, в межах екзистенціалізму Сартра, є закинутою у цей світ. Саме закинутість людини дозволяє їй бути свobodною, бо вона означає, що людина не належить до жодної структури. Тому закинутість є позитивною для екзистенції. Після народження, людина просто «закидається» у певну країну, в культуру, в сім'ю. Сартр не розглядає це як даність, а як ситуацію. Ситуація – це певне розміщення людини тут і тепер, її місце «в» тут і тепер. В ситуації свобода, проекти та плани, відношення до іншого конкретизуються завдяки можливості вибору. «Свобода є лише в ситуації, і ситуація присутня лише завдяки свободі...перепони й опір мають смисл лише під час вибору, яким є людська реальність» [1, с. 498]. Життя у світі/ Буття у світі – це низка ситуацій, в яких людина відчуває себе свobodною. Саме в ситуаціях людина робить вибір, щоб створити себе. В момент вибору людина стає тим, ким вона повинна стати. Це означає: не пристосовуватися до *обставин*, бо пристосовуючись до них людина втрачає себе, а *змінювати й створювати ситуації*, роблячи конкретний вибір тут і тепер.

Це поняття ситуації підхопили представники ситуаціонізму, протестного руху 60-70-х років ХХ ст., які вбачали у ньому величезну революційно-трансформаційну силу. Чому життя людей стало таким мізерним, злиденним? Бо люди перестали бути творчими. Система, у широкому значенні цього слова, перетворила їх на пасивних спостерігачів та споживачів, простих статистів життя. Ми бачимо, що *Das Man* Гайдегера є саме такими споживачами та спостерігачами видовища (Гі де Бор) політичного, культурного тощо. Що можна змінити? Ситуацію й створити нову, в якій розкриються здібності, таланти людей. Але це станеться тоді, коли людина вивільнить свою уяву, дозволить собі бажати неможливого й спрямовуватиме свої дії на досягнення цього неможливого. Нічого неможливого немає. Одне із гасел ситуаціоністів: «Вимагай неможливого». Внутрішня революція особистостей може змінити суспільство. Будь-яка зовнішня революція без внутрішньої зміни особистостей приведе знову до тотального контролю системи за життям людей. Зовнішні зміни – поверхові зміни; вони не змінюють суті системи.

1. Сартр Ж. П. *Бытие и ничто: Опыт феноменологической онтологии* / Ж. П. Сартр; пер. с фр., предисл., прим. В. И. Колядко. – М.: Республика, 2000. – 639 с. – (Мыслители ХХ века).